

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO
im. gen. broni K. Świerczewskiego

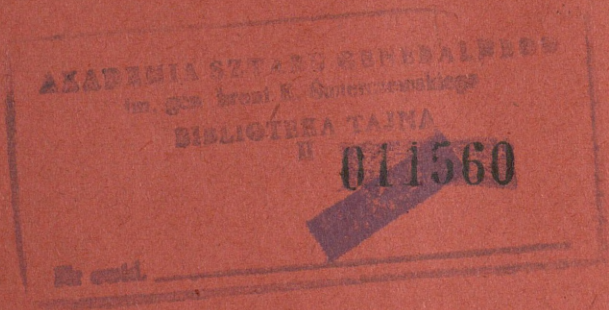
FAKULTET WOJSK LOTNICZYCH

~~XXXXXXXXXX~~
Egz. Nr 99

kpt GASPEROWICZ

METODA OPRACOWANIA
I PRZEPROWADZENIA ĆWICZENIA
NA MAPACH I W TERENIE

028324

28324

REMBERTÓW

CZERWIEC

1956

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO
im. gen. broni K. Świerczewskiego

FAKULTET WOJSK LOTNICZYCH

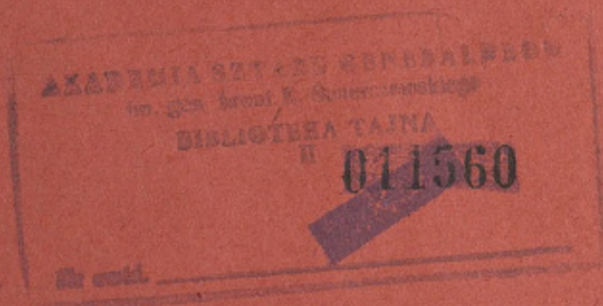

Egz. Nr

99

kpt GASPEROWICZ

METODA OPRACOWANIA
I PRZEPROWADZENIA ĆWICZENIA
NA MAPACH I W TERENIE

028324

28324

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO
Im. gen. br. K. Świerczewskiego

FAKULTET WOJSK LOTNICZYCH
KATEDRA TAKTYKI

ZATWIERDZAM
KOMENDANT

FAKULTETU WOJSK LOTNICZYCH

/-/ WOJCIOWICZ
ppłk.

~~XXXXXXXXXX~~
Egz. Nr... 99

Inw. pos 12357

Dnia "...24..." maja 1956r.

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO
Im. gen. br. K. Świerczewskiego
BIBLIOTEKA TAJNA
II
011560
Inw. pos

METODYKA OPRACOWANIA

o przeprowadzenia ćwiczenia na mapach i w terenie.

/ skrypt /

ARCHIWUM
BIBLIOTEKA
AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO
Im. gen. br. K. Świerczewskiego

128324

REMBERTOW

M a j

1956r.

Treść:

1. Rola i cele szkoleniowe i rodzaje ćwiczeń na mapach i w terenie.
2. Opracowanie dokumentów do jednostronnego ćwiczenia na mapach i w terenie:
  - a/ wytyczne kierownika odnośnie opracowania i dokumentów do ćwiczenia na mapach;
  - b/ rozkaz na przeprowadzenie ćwiczenia;
  - c/ zestawienie planu opracowania ćwiczenia;
  - d/ opracowanie zamiaru ćwiczenia i założenia;
  - e/ opracowanie planu przeprowadzenia ćwiczenia;
  - f/ opracowanie wskazówek organizacyjno-szkoleniowych do ćwiczenia;
  - g/ opracowanie wskazówek metodycznych do planu przeprowadzenia ćwiczenia na mapach;
  - h/ przygotowanie materiałów do omówienia ćwiczenia.
3. Metodyka przeprowadzenia ćwiczenia na mapach:
  - a/ przygotowanie do jednostronnego ćwiczenia na mapach i w terenie,
  - b/ przeprowadzenie jednostronnego ćwiczenia na mapach i w terenie
4. Opracowanie i przeprowadzenie dwustronnego ćwiczenia na mapach i w terenie.

4. Mapa, cele szkoleniowe i rodzaje ćwiczeń na mapach i w terenie.

Ćwiczenie na mapach jest wyższą i doskonalszą formą praktycznego szkolenia taktycznego niż ćwiczenie grupowe, ponieważ bardziej jest ono zbliżone do konkretnej sytuacji bojowej.

Ćwiczenie na mapach - jest to prowadzone na operacyjno-taktycznym tle zajęcie z taktyki, na którym każdy z uczestników przez cały czas trwania występuje na jednym określonym stanowisku.

W procesie szkolenia z taktyki wojsk lotniczych ćwiczenie na mapach stosuje się dopiero wówczas, gdy zostały

opanowane zagadnienia tematu lub danego cyklu zajęć, obowiązki funkcyjne poszczególnych oficerów sztabu i dowództwa, oraz gdy szkoleni podczas poprzednich zajęć grupowych opanowali nawyki w samodzielnym rozstrzygnięciu określonych zagadnień taktycznych. Ćwiczenie na mapach przygotowuje oficerów do pracy podczas LTC.

Stosunki wzajemne między ćwiczącymi określają stanowiska funkcyjne, na które wyznacza się poszczególnych uczestników ćwiczenia. Decyzje i rozkazy oficerów ćwiczących na wyższych stanowiskach niezależnie od ich faktycznego stopnia wojskowego i stanowiska służbowego winny być bezwzględnie wykonywane przez ćwiczących na stanowiskach niższych. Niedopuszczalna jest krytyka i omawianie przez ćwiczących powziętych w toku ćwiczenia decyzji i wydanych rozkazów. Kierownik ćwiczenia również nie powinien narzucać ćwiczącym własnych rozstrzygnięć drogą bezpośredniego nacisku lub zmiany powziętych przez ćwiczących decyzji, o ile decyzje te nie kolidują z osiągnięciem celów szkoleniowych ćwiczenia.

Ćwiczenia na mapach przeprowadza się w pułkowych, dywizyjnych grupach i wyżej. Mogą one być przeprowadzane ze środkami łączności i bez tych środków, na mapach, stołach plastycznych, piaskownicach i w terenie.

Ćwiczenie na mapach, przeprowadzane w terenie wyróżnia się tym, że przebiega ono w faktycznych warunkach terenowych, meteorologicznych, pory doby i roku. Takie ćwiczenie zapewnia osiągnięcie szczególnie dobrych rezultatów w wypadku, jeśli jest ono prowadzone ze środkami łączności i różnorodnymi środkami technicznymi, chociażby tylko pozorowanymi. Przy tym znacznie zmniejsza się warunkowość szkolenia, a działalność ćwiczących zbliżona jest do realnej sytuacji bojowej.

Zastosowanie podczas ćwiczenia pojedynczych samolotów lub małych grup umożliwia jak najlepsze przerobienie zagadnień szkoleniowych i sprawdzenie prawidłowości decyzji dowódców, obliczeń, sposobów i środków dowodzenia oraz realności przedsięwzięć dotyczących ochrony i obrony, sztabów, stanowisk dowodzenia i lotnisk.

Dowódczo-sztabowe ćwiczenia ze sztabami pułków i dywizji lotniczych należy przeprowadzać w warunkach polowych, ze środkami łączności w całości urządzonych i wyposażonych SD, nieprzerwanie w ciągu całej doby, z maksymalnym zbliżeniem do warunków sytuacji bojowej.

W praktyce dopuszczalne jest łączenie różnorodnych sposobów prowadzenia ćwiczeń na mapach i w terenie. Na przykład etap organizacji działań bojowych można przeprowadzić w sali na mapach, a dowodzenie działaniami bojowymi - w terenie /na lotnisku, poligonie itp./, stwarzając do tego etapu odpowiednią sytuację i warunki.

Ćwiczenia na mapach mają na celu:

- doskonalenie ćwiczących w wykonywaniu obowiązków funkcyjnych podczas organizacji i prowadzenia

działań bojowych w różnych warunkach sytuacji a szczegól-
nie w warunkach zakłóceń radiowych i radiolokacyjnych
oraz zastosowania broni atomowej;

- trenować sztaby w dowodzeniu działaniami bojowymi
oddziałów /związków/ lotnictwa w różnych warunkach
sytuacji;
  - zaszczepliwać ćwiczącym praktyczne nawyki dowódcze
w pracy na określonych stanowiskach w składzie etatowych
organów dowodzenia;
  - zgrywać organa etatowe /sztaby, służby, organa polity-
czne/ jako jednolite organizmy organizujące i kieru-
jące działaniami bojowymi w różnych warunkach sytuacji;
  - sprawdzić znajomość przez ćwiczących wymagań regula-
minów, instrukcji ich umiejętności i nawyki;
  - uczyć zastosowania teoretycznych wiadomości w praktyce
podczas przygotowania, organizacji, planowania i pro-
wadzenia działań bojowych, organizacji i realizacji
współdziałania, dowodzenia działaniami bojowymi,
podsumowania wyników działań bojowych i studiowania
doświadczeń bojowych;
  - sprawdzić zgranie sztabów, pododdziałków, oddziałów
i związków podczas prowadzenia działań bojowych w warun-
kach zastosowania broni atomowej;
  - sprawdzić prawidłowość wykorzystania przez dowódców swoich
sztabów jako organów dowodzenia działaniami bojowymi w
różnorodnych warunkach sytuacji;
  - szukać nowych metod, sposobów i form działań bojowych,
organizacji i realizacji współdziałania oraz dowodze-
nia działaniami bojowymi;
  - uczyć metodyki prowadzenia ćwiczeń na mapach i w terenie.
- Cwiczenia na mapach i w terenie przeprowadzane są najczęściej
w celu trenowania oficerów i zgrywania organów dowodzenia
/dowództw, sztabów, służb/. Prócz treningu w praktycznym

sztabu jako jednolitego organu dowodzenia. Uczestnicy ćwiczenia ~~wyznaczeni są na stanowiska dowódców i oficerów sztabu~~ na cały czas trwania ćwiczenia. W porównaniu z dowódczym ćwiczeniem na mapach ten rodzaj ćwiczenia w większym stopniu zbliżony jest do działań w realnych warunkach bojowych. Sztabowe ćwiczenie na mapach i w terenie ma zadanie doskonalenia ćwiczących w wykonywaniu obowiązków funkcyjnych oficerów sztabu, a w jednostkach bojowych oprócz tego - zgrywać sztaby. Ćwiczenie to przeprowadzone jest jako jednostronne. Szczególną uwagę na takim ćwiczeniu ~~wiano się~~ zwracać na przygotowanie danych potrzebnych do powzięcia decyzji przez dowódcę, ~~opracowanie~~ opracowanie dokumentów bojowych i ewidencyjno-sprawozdawczych, kontrolę przygotowania i wykonywania działań bojowych. Kierownik ćwiczenia podejmuje decyzje i wydaje zarządzenia, na podstawie których ćwiczący opracowują żądane dokumenty i wykonują odpowiednie czynności.

Tyłowe ćwiczenie na mapach i w terenie ma na celu szkolenie lub doskonalenie dowódców i sztabów jednostek tyłowych lub ćwiczących na tych stanowiskach słuchaczy w zakresie tyłowego zabezpieczenia działań bojowych lotnictwa, przebazowania jednostek lotniczych oraz w dowodzeniu służbami, opracowywaniu niezbędnej dokumentacji, obliczeń itd.

Ćwiczenie przeprowadzane jest jako jednostronne, jednoszczeblowe lub dwúszczeblowe. Organizacja i przeprowadzenie takiego ćwiczenia niczym nie różni się od organizacji i przeprowadzenia dowódczych, dowódczo-sztabowych i sztabowych ćwiczeń na mapach i w terenie, różnice są tylko w tematyce, celach szkoleniowych w zagadnieniach i stanowiskach funkcyjnych na ćwiczeniu.

Jednostronne ćwiczenie na mapach - to takie ćwiczenie na którym ćwiczy tylko jedna strona natomiast dane o nplu sąsiadach i współdziałających jednostkach podaje w formie odpowiednich wprowadzeń kierownik ćwiczenia lub kierownictwo.

W pułkach i dywizjach lotniczych z reguły są przeprowadzane ~~jednostronne ćwiczenia na papierze i w terenie.~~

Długość ~~ćwiczeń~~: 5-8 godzin szkolnych, ~~jednak~~ może ono sięgać do kilku dni.

Ćwiczenie może być przeprowadzone przy ~~nieuważalnej~~ ~~stosunkowo~~ ilości uczestników i bez rozjemców.

Ćwiczenie dwustronne - jest to takie ćwiczenie, na którym ćwiczą dwie strony. Uczestników ćwiczenia wyznacza się na stanowiska dowódców, oficerów-sztabu i służb obu stron. Ten rodzaj ćwiczenia jest bardziej doskonałym i skomplikowanym niż ćwiczenie jednostronne. Wymaga ono dokładnego przygotowania, dobrej organizacji i doświadczonego kierownictwa. Ćwiczenie to daje możliwość wszechstronnego sprawdzenia zarówno teoretycznych wiadomości, jak i ~~praktycznych~~ ~~nawyków~~ ~~ćwiczących~~.

Na ćwiczeniu dwustronnym ścierają się decyzje i wola dwóch stron ćwiczących. Kierownictwo ćwiczenia oceniając działania obu stron skierowuje tok zajęć zgodnie ze swym planem ~~na~~ osiągnięcie celów szkoleniowych.

Na ćwiczeniu dwustronnym przeciwstawia się decyzje i działania jednej strony - decyzjom i działaniom strony drugiej.

Tematy ćwiczenia obu stron są najczęściej różne.

Ćwiczenie jednoszczeblowe - to takie ćwiczenie, w którym

bierze udział tylko jeden szczebel dowodzenia. Na przykład: dowództwo i sztab pułku lotniczego albo dowództwo i sztab dywizji lotniczej itp.

Ćwiczeniem wieloszczeblowym - nazywa się takie ćwiczenie, na którym występują dwa lub więcej szczebli dowodzenia.

Na przykład: dowództwa i sztaby pułków i dywizji lub dowództwa i sztaby pułków, dywizji lotniczych i korpusu itp.

2. Opracowanie dokumentów do jednostronnego ćwiczenia na mapach i i w terenie;

Do przeprowadzenia jednostronnego ćwiczenia na mapach i w terenie niezbędne są następujące dokumenty:

- zamiar ćwiczenia;
- założenie;
- plan przeprowadzenia ćwiczenia;
- mapy kierownictwa /mapa położenia wyjściowego i zamiaru działań, mapa działań stron, mapa decyzji i działań w poszczególnych etapach ćwiczenia/;
- wskazówki metodyczne do planu przeprowadzenia ćwiczenia;
- wskazówki organizacyjno-szkoleniowe;
- plan omówienia ćwiczenia.

Oprócz wymienionych dokumentów może być opracowany rozkaz na przeprowadzenie ćwiczenia, plan partyjno-politycznego zabezpieczenia ćwiczenia, a w wypadku jeśli w ćwiczeniu będą brały udział samoloty w celu pozorowania działań bojowych stron, mogą być również opracowane wskazówki odnośnie bezpieczeństwa lotów.

Ćwiczenie dowódczo-sztabowe na mapach i w terenie ze sztabem pułku lotniczego organizuje i osobiście przeprowadza dowódca dywizji.

Sztab dywizji tworzy ze swego składu sztab kierownictwa i aparat rozjemczy.

Materiały szkoleniowo-metodyczne do przeprowadzenia ćwiczenia dowódczo-sztabowego opracowuje sztab tego związku lotniczego, którego dowódca jest kierownikiem ćwiczenia.

Dokumenty do przeprowadzenia ćwiczenia na mapach można podzielić na dwie grupy: dokumenty dla uczestników ćwiczenia /ćwiczących/ i dokumenty kierownictwa. Do pierwszej grupy odnoszą się: założenie do ćwiczenia z załącznikami, wskazówki organizacyjno-szkoleniowe, lub rozkaz na przeprowadzenie ćwiczenia, plan partyjno-politycznego zabezpieczenia ćwiczenia i wskazówki o bezpieczeństwie lotów.

Do drugiej grupy należą: plan przeprowadzenia ćwiczenia, mapy kierownika /kierownictwa/, wskazówki metodyczne do planu przeprowadzenia ćwiczenia i plan omówienia ćwiczenia.

Opracowanie dokumentów do ćwiczenia na mapach można wykonywać w następującej kolejności:

- wytyczne kierownika /przełożonego/ odnośnie opracowania dokumentów do ćwiczenia;
- opracowanie rozkazu na przeprowadzenie ćwiczenia;
- zestawienie planu opracowania ćwiczenia;
- opracowanie zamiaru ćwiczenia;
- opracowanie założeń;
- opracowanie planu przeprowadzenia ćwiczenia;
- ~~opracowanie wskazówek organizacyjno-szkoleniowych do ćwiczenia jeżeli nie opracowuje się rozkazu na przeprowadzenie ćwiczenia/;~~
- opracowanie wskazówek metodycznych do planu przeprowadzenia ćwiczenia;
- zestawienie planu partyjno-politycznego zabezpieczenia ćwiczenia;
- opracowanie wskazówek o bezpieczeństwie lotów;
- opracowanie wytycznych dla rozjemców;
- przygotowanie materiałów do omówienia ćwiczenia.

W wypadku jeśli plan partyjno-politycznego zabezpieczenia, wskazówki o bezpieczeństwie lotów i wytyczne dla rozjemców nie są potrzebne, dokumentów tych nie opracowuje się.

Po opracowaniu w/w dokumentów przedstawia się je przełożonemu do zatwierdzenia, a następnie rozmnaża w odpowiedniej ilości egzemplarzy.

a/ Wytyczne kierownika odnośnie opracowania dokumentów do ćwiczenia na mapach.

Przełożony, znając temat ćwiczenia na podstawie planu wyszkolenia bojowego, lub wytycznych wyższego przełożonego,

Wziera a wytycznych oficerowi wyznaczonemu na głównego autora podaje mu następujące dane wyjściowe:

- temat ćwiczenia i jego rodzaj /jednoszczebłowe, wieloszczebłowe, dowódcze, dowódczo-sztabowe itp, na mapach czy w terenie/ ;
- cele szkoleniowe;
- skład uczestników ćwiczenia /kto i na jakich stanowiskach/ oraz skład kierownictwa;
- datę przeprowadzenia i długość ćwiczenia;
- miejsce przeprowadzenia ćwiczenia;
- kolejność przeprowadzenia ćwiczenia;
- rejon działań bojowych;
- jakiego państwa siły zbrojne przyjąć w charakterze npla;
- terminy opracowania zamiaru ćwiczenia i całego opracowania metodycznego, datę wręczenia założenia i wskazówek organizacyjno-szkoleniowych ćwiczącym oraz kogo zatrudnić przy opracowywaniu ćwiczenia;
- warunki działań bojowych /pora roku i doby, warunki meteorologiczne, zabezpieczenie materiałowe, specjalne i lotniskowe, stan lotnisk i ich wyposażenie/;
- zamiar operacyjno-taktyczny ćwiczenia w ogólnych zarysach /charakter działań bojowych, zadanie bojowe ćwiczącej jednostki i ogólny zarys decyzji dowódcy. pora doby i data działań bojowych/;

Jeżeli w toku ćwiczenia będą wykonywane loty, przełożony winien wskazać z jakich oddziałów lub związków i ile samolotów należy wydzielić, typy samolotów i limit resursu silników i płatowców.

v/ Rozkaz na przeprowadzenie ćwiczenia.

Rozkaz na przeprowadzenie ćwiczenia może obejmować następujące zagadnienia:

- datę lub termin przeprowadzenia ćwiczenia;
- rodzaj ćwiczenia /jednostronne, dwustronne, jednoszczebłowe, dwuszczebłowe/;

- nazwę tematu ćwiczenia;
- ~~uczestnicy ćwiczenia~~ /wymienia się jednostki i sztaby biorące udział w ćwiczeniu oraz jednostki lotniczo-techniczne, tyłowe i specjalne wyznaczone do zabezpieczenia ćwiczenia/;
- miejsce przeprowadzenia ćwiczenia;
- kierownictwo ćwiczenia;
- termin gotowości sztabów do ćwiczenia;
- wytyczne dla dowódców oddziałów i związków odnośnie przygotowania do ćwiczenia;
- zadanie organów tyłowych w dziedzinie materiałowego zabezpieczenia ćwiczenia;
- termin gotowości środków łączności;
- dopuszczalny rozchód resursu silników i samolotów biorących udział w ćwiczeniu;
- lotniska bazowania i reżimy lotów biorących udział w ćwiczeniu samolotów / w nocy i w trudnych warunkach meteorologicznych/;
- wskazówki odnośnie przeprowadzenia rozgrywki ćwiczenia z kierownictwem i rozjemcami /kto przeprowadza, miejsce i czas przeprowadzenia/;
- wytyczne kierownika ćwiczenia jego zastępcami i szefami sztabu odnośnie realizacji niezbędnych przedsięwzięć przed rozpoczęciem ćwiczenia, organizacji kontroli przygotowania podległych sztabów i sztabu kierownictwa do ćwiczenia itd;
- termin przyjęcia położenia wyjściowego do ćwiczenia i inne zagadnienia w zależności od potrzeb;

Do rozkazu mogą być załączone:

- wykaz składu kierownictwa i rozjemców;
- wykaz oddziałów i pododdziałów oraz obliczenia podstawowych rodzajów zabezpieczenia materiałowego, specjalnego i lotniskowego;

- wykaz załóg samolotów biorących udział w ćwiczeniu, oraz inne dokumenty;

Mogą być również opracowane wytyczne zabezpieczenia materiałowego i specjalnego oraz wytyczne obrony przeciwatomowej.

W wytycznych tych winny znaleźć odzwierciedlenie następujące zagadnienia:

- ~~nazwa~~ jednostek lotniczo-technicznych wydzielonych do zabezpieczenia ćwiczenia ~~pod względem materiałowym, specjalnym, lotniskowym i obrony przeciwatomowej;~~
  - data i ~~czas~~ ~~środkowania~~ środków materiałowego, specjalnego i lotniskowego zabezpieczenia sztabów i samolotów biorących udział w ćwiczeniu;
  - wydzielona ilość i limit transportu samochodowego i środków łączności, wyposażenie lądowisk dla samolotów łącznikowych, zabezpieczenie w żywność i w pomieszczenia uczestników ćwiczenia, organizacje obrony naziemnej, ochrony i maskowanie sztabów, ~~stanowisk dowodzenia i~~ lotnisk;
  - termin gotowości do obsługi sztabów w rejonach ich rozlokowania podczas ćwiczenia i inne zagadnienia.
- a/ Zestawienie planu opracowania ćwiczenia.

Na podstawie wytycznych przełożonego opracowujący ćwiczenie zestawia plan opracowania ćwiczenia, na podstawie którego przebiega późniejsza praca całego zespołu autorskiego opracowującego dokumenty do ćwiczenia na mapach lub w terenie.

Niżej podaje się przykładową formę i treść planu opracowania ćwiczenia na mapach.

~~Załącznik~~

ZATWIERDZAM
DOWODCA DLM

Egz. Nr...

"1" kwietnia 1956r.

P L A N

opracowanie ćwiczenia na mapach z taktyki
Wojsk Lotniczych na temat: Działania bojowe
DLM na lotniska nplia" przeprowadzonego 28
czerwca 1956r.

Lp.	Kolejność i treść pracy	Termin wykonania	Wykonawca	Uwagi o wykonaniu.
1	2	3	4	5
1.	Opracowanie zamiaru ćwiczenia: - analiza tematu i celów szkoleniowych ćwiczenia; - dobór i studiowanie literatury; - określenie etapów, ich celów szkoleniowych i zagadnień szkoleniowych ćwiczenia; - opracowanie zamiaru operacyjno-taktycznego; - ostateczne opracowanie zamiaru ćwiczenia i przedstawienie go do zatwierdzenia przez przełożonego;	1.5.56r. 2.5.56r. 5.4.56r. 7-13.4.56 18.4.56r.	Szef W0 "- "- "- "-	
2.	Opracowanie założeń do ćwiczenia i załączników: - opracowanie zarządzenia organizacji łączności; - opracowanie zarządzenia nawigator- skiego	19-30.4 30.4 30.4	"- Szef Łączn. DLM St. Nawig. DLM	

2	3	4	5
- opracowanie danych po linii strzelania powietrznego;	30.4	Szef Strz.pot.	
- opracowanie danych meteorologicznych	30.4	Kier.biura meteor.	
Opracowanie planu przeprowadzenia ćwiczenia na mapach.	2.-31.5.	Szef WO	
Opracowanie wskazówek organizacyjno-szkoleniowych do ćwiczenia .	1-5.5	St.pom.WO	
Opracowanie wskazówek metodycznych do planu przeprowadzenia ćwiczenia.	3-12.5	Szef WO	
Opracowanie wytycznych dla rozjemców w planu omówienia ćwiczenia.	12-15.5	Szef Sztabu DLM	
Przedstawienie opracowania metodycznego ćwiczenia na mapach dla dcy DLM celem zatwierdzenia.	19.5	" "	
Rozmnożenie dokumentów do ćwiczenia.	20.22.5	Pom.Szefa WO	

Szef Sztabu DLM

1.5.1956r.

.....

d/ Opracowanie zamiaru ćwiczenia i założenia.

Zamiar ćwiczenia na mapach ma takie samo przeznaczenie jak i zamiar ćwiczenia grupowego, a jego treść i metoda opracowania w zasadzie niczym się nie różni od treści i metody opracowania zamiaru ćwiczenia grupowego. Dlatego też w niniejszej pracy pomijamy to, co jest omówione w pracy p.t. "Metodyka opracowania i przeprowadzenia ćwiczenia grupowego a omówimy tylko cechy szczególne zamiaru ćwiczenia na mapach.

W punkcie określającym skład szkolonych należy określić kto i na jakim stanowisku będzie występował podczas ćwiczenia oraz miejsce przeprowadzenia ćwiczenia na mapach.

Przy przeprowadzeniu ćwiczenia w terenie ze środkami łączności i z pozorującymi działaniami samolotami, zamiar ćwiczenia winien ponadto określać:

- siły i środki łączności, środki radiolokacyjne i ZZL wydzielone do obsługi ćwiczenia;
- środki transportowe /samochody, samoloty/ oraz środki obrony przeciwatomowej wydzielone do zabezpieczenia ćwiczenia;
- datę przeprowadzenia rekonesansu terenu, na którym ma się odbywać ćwiczenie;
- limit samolotów^{lotów} i rezerwa samochodowego planowany na ćwiczenie;

Długość poszczególnych etapów ćwiczenia na mapach oraz czas potrzebny na przerobienie poszczególnych zagadnień szkoleniowych określa się zazwyczaj czasem potrzebnym na przerobienie tych zagadnień w rzeczywistych warunkach sytuacji bojowej. Na przykład na przygotowanie i organizację działań bojowych w etapie "organizacja działań bojowych" w faktycznej sytuacji bojowej potrzeba byłoby 6 godzin.

W tym wypadku długość danego etapu ćwiczenia winna wynosić 6 godzin. Na wykonanie zadania bliższego DP w sytuacji bojowej potrzeba jest średnio 2 godziny 30 minut, a więc i etap: "Działania bojowe DLSz wspierającej natarcie KA podczas wykonywania zadania bliższego przez dywizję piechoty" winien trwać 2 godziny 30 minut. Trzeba tu jednak podkreślić, że rozpatrywane wyżej określenie długości etapu lub zagadnienia nie zawsze jest osiągalne lub celowe.

Może np. zaistnieć taka sytuacja, że nalot do celu i z powrotem w realnej sytuacji ~~potrzeba~~ będzie 4 godziny, a z warunków sytuacji szkoleniowej i celu szkoleniowego ćwiczenia wynika, że etap "Lot do celu i z powrotem" ~~nie~~ powinien być przerobiony w ciągu 2 godzin. W tym wypadku ~~długość~~ ~~trwałość~~ danego etapu będzie zaplanowana na 2 godziny. Przeznaczenie, treść i forma oraz metoda opracowania założenia do ćwiczenia na mapach i w terenie pozostają w zasadzie bez zmian w porównaniu z założeniem do ćwiczenia grupowego. Różnice mogą polegać jedynie na tym, że część danych drugiego rozdziału założenia "Sytuacja szczegółowa" /jak na przykład dane uzupełniające o nplu, sąsiadach, jednostkach współdziałających itp/ nie będą podawane ćwiczącym jednocześnie z głównym założeniem do ćwiczenia. Dane te celowe jest wręczać odpowiednim oficerom funkcyjnym w toku ćwiczenia.

Treść drugiego rozdziału założenia powinna być zakończona podaniem sytuacji, z której rozpocznie się ćwiczenie na mapach np. jeśli ćwiczenie winno rozpocząć się od postawienia zadań bojowych przez dowódców pułków, to w drugim rozdziale założenia należy podać rozkaz bojowy /zarządzenie/ i rozdział ten powinien być zakończony takim przykładowo zdaniem: "O 18.30 10.8 na SD dowódców pułków zostali wezwani dowódcy eskadr i cały personel latający celem otrzymania zadania bojowego". Jeśli natomiast ćwiczenie na mapach ma się rozpocząć od postawienia zadania bojowego przez dowódcę dywizji /którego podgrywa kierownik ćwiczenia/, to drugi rozdział nie powinien zawierać rozkazu /zarządzenia/ bojowego lecz kończyć się następującym /przykładowo/ zdaniem: "Dowódca DIB rozkazał wezwać na swoje SD o 15.00 25.9 dowódców i navigatorów pułków celem otrzymania zadania bojowego".

W rozdziale zadanie "ćwiczących" podaje się co winni wykonać wszyscy ćwiczący do chwili rozpoczęcia ćwiczenia, a jeśli to konieczne podaje się również co należy wykonać

na poszczególnych stanowiskach funkcyjnych.

Jeżeli poleca się ćwiczącym opracować przed ćwiczeniem jakiegokolwiek dokumenty, wówczas w rozdziale tym podaje się kiedy i komu dokumenty te winny być przekazane.

W założeniu do ćwiczenia w terenie należy podawać faktyczne dane ~~odnośnie~~ pory doby i roku, warunków meteorologicznych, ~~terenu~~ itp.

Do założenia na ~~ćwiczenie~~ ~~załącza~~ się spis uczestników ćwiczenia z podaniem kto na jakim stanowisku będzie występować podczas ćwiczenia.

e/ Opracowanie planu przeprowadzenia ćwiczenia.

Plan przeprowadzenia ćwiczenia jest podstawowym dokumentem metodycznym kierownika. W planie tym podaje się przebieg ćwiczenia wg etapów.

Plan przeprowadzenia jednostronnego ćwiczenia na mapach może być opracowany w formie tekstualnej jednak bardziej celowe jest opracowywać go w formie tabelarnej, jak np.

ZATWIERDZAM
DOWÓDCA 30 KLB

T A J N E
Egz.Nr..

.....
" ".....1956r.

P L A N

przeprowadzenia jednostronnego dowódczo-sztabowego, dwuszczeblowego ćwiczenia na mapach z grupą dowódcy
15 DDB.

Temat: "Działania bojowe DDB na obiekty pola walki".

Cele szkoleniowe ćwiczenia: 1. Doskonalić wiadomości i nawyki oficerów w organizacji i wykonaniu działań bojowych DDB na obiekty pola walki.

2. ~~Pracować~~ oficerów i sztaby dywizji i pułków w rozwiązywaniu zagadnień współdziałania bombowców z myśliwcami.
3. Dać praktykę dowódcy dywizji, dowódcom pułków i sztabom DLB i plb w dowodzeniu działaniami bojowymi pułków i dywizji na obiekty pola walki we współdziałaniu z myśliwcami i w trudnych warunkach meteorologicznych.
Długotrwałość ćwiczenia - 10 godzin szkolnych.

as astron	Zagadnienia szkoleniowe.	Działania stron /sytuacja/	Czynności kier. i treść wpraważeń.	Czynności i decyzje ćwic.			Uwagi kier.
				dowódca i sztab DLB	dowódcy i sztaby 1, 2 i 3 plb	dowódcy i 13 plm	
2	3	4	5	6	7	8	9

lub inny wariant a mianowicie:

Astr.	Zagadnienia szkoleniowe	Czynności kierownictwa i treść wpraważeń.	Czynności ćwiczących i decyzje			Uwagi kier.
			Dowódca i sztab 25 DLB	Dowódcy i sztaby 1, 2, 3 plb	Dowódcy 20 DLM i 13 plm	
2	3	4	5	6	7	8

Podczas zestawiania planu przeprowadzenia jednostronnego ćwiczenia na mapach i w terenie przede wszystkim należy ustalić jak rozpocząć ćwiczenie.
Ćwiczenie może rozpocząć się od podania przez kierownika nowych danych o sytuacji i położeniu wojsk, sztabów i dowódców na określoną godzinę. Dane te będą stanowiły podstawę do podjęcia odpowiednich decyzji przez ćwiczących dowódców.

Po podaniu nowych danych o sytuacji i ustaleniu położenia ćwiczących, kierownik ćwiczenia żąda zameldowania czynności wykonywanych przez ćwiczącego na stanowisku dowódcy oddziału. Po wysłuchaniu meldunku kierownik ćwiczenia podaje czas operacyjny i przystępuje do przerobienia kolejnych zagadnień szkoleniowych.

W wypadku jeśli sytuacja pozostaje bez zmian w stosunku do podanej sytuacji w założeniu, ćwiczenie może rozpocząć się od:

- zameldowania decyzji lub postawienia zadań bojowych przez oficera ćwiczącego na stanowisku dowódcy dywizji;
- złożenie referatu przez szefa sztabu z propozycjami decyzji;
- wysłuchania przez dowódcę lub szefa sztabu referatów oficerów sztabu i służb;

Ćwiczenie może również rozpocząć się i od uzgodnienia zagadnień współdziałania, organizacji działań bojowych, wykonania działań bojowych, przygotowania do powtórnych lotów itp.

Jeżeli ćwiczenie rozpoczyna się od wykonania działań bojowych celowe jest, a nawet konieczne wysłuchanie przed rozpoczęciem ćwiczenia decyzji lub rozkazu ćwiczącego dowódcy w obecności wszystkich uczestników ćwiczenia, w ten sposób unika się bowiem wszelkiego rodzaju nieporozumień i niedomówień, w toku ćwiczenia. Całość przygotowania do działań bojowych w tym wypadku winna być zakończona w toku samodzielnej pracy ćwiczących lub na ćwiczeniu grupowym /jeżeli takowe było prowadzone z danego tematu/.

Po ogłoszeniu decyzji przez ćwiczącego dowódcę lub postawieniu przez niego zadań bojowych, kierownik ćwiczenia uwzględniając decyzję ćwiczącego dowódcy, podaje czas operacyjny i wprowadzenia zgodnie z planem przeprowadzenia ćwiczenia.

Wprowadzenia ćwiczącym może podawać kierownik ćwiczenia jego pomocnicy lub rozjemcy.

Z treści wprowadzenia ćwiczący winien zrozumieć w jakim czasie operacyjnym i gdzie on się znajduje, kto jest przy nim obecny, jaka jest sytuacja na ziemi i w powietrzu, /jeśli to jest potrzebne/.

Wprowadzenia mogą być doprowadzone do ćwiczących w różnych formach: ustnie, pisemne, telegraficznie lub telefonicznie, przez radio itp.

Celem każdego wprowadzenia jest dostarczenie ćwiczącemu takich danych o sytuacji, na podstawie których mógłby on podjąć decyzję odpowiadającą postawionemu celowi szkoleniowemu. W swojej treści wprowadzenia winny pobudzać ćwiczących do podejmowania określonych decyzji i wypływać z zaistniałej sytuacji. Celem skrócenia tekstu planu przeprowadzenia ćwiczenia i osiągnięcia większej pogłębienia ćwiczenia, poszczególne wprowadzenia i oczekiwane rozwiązania ćwiczących można opracowywać w formie schematów. Każdemu zagadnieniu szkoleniowemu winien odpowiadać określony czas operacyjny i astronomiczny. W tych wypadkach kiedy czas operacyjny nie może się pokrywać z czasem astronomicznym, między poszczególnymi etapami ćwiczenia a czasem i między zagadnieniami stosuje się przerwy /tzw. skoki/ w czasie operacyjnym. Należy jednak pamiętać, że zbyt długie przerwy w czasie operacyjnym ograniczają dynamiczność ćwiczenia, przerywają związek między poprzednią częścią ćwiczenia, a następną i mogą doprowadzić do przekształcenia ćwiczenia na mapach w szereg oderwanych od siebie ćwiczeń epizodycznych.

W końcu każdego etapu ćwiczenia należy przewidzieć czas rezerwy na wnoszenie odpowiednich poprawek do planu przeprowadzenia ćwiczenia i przeprowadzenie częściowych omówień przebiegu ćwiczenia. Należy ponadto planować czas na omówienie całości ćwiczenia.

Przy opracowywaniu wprowadzeń należy mieć na uwadze, że decyzje na ćwiczeniu podejmują ćwiczący, w związku z czym

poszczególne wprowadzenia w ich dosłownym brzmieniu mogą okazać się nieaktualne i trzeba je będzie ~~zmieniać, uzupełniać~~ a nawet wogóle wycofać.

W tegoż też w pełnym brzmieniu opracowuje się tylko te wprowadzenia, które bez względu na rozwiązania i decyzje ćwiczących nie ulegną zmianie. Wprowadzenia, których treść będzie zależała od rozwiązań ćwiczących i zaistniałej w toku ćwiczenia sytuacji, zapisuje się w planie tylko orientacyjne. Np. "Przerobić jednoczesny atak grupy bombowców npla lecącej pod osłoną myśliwość ~~przez pułk lotnictwa myśliwskiego~~".

Pełna sytuacja w tym wprowadzeniu będzie ~~sformułowana w zależności~~ od rozwiązań ćwiczących.

Wprowadzenia winny podawać przebieg wypadków i fakty w takiej formie w jakiej mogłyby być znane ćwiczącym w faktycznej sytuacji bojowej. Winny one uwzględniać możliwości bojowe danego rodzaju lotnictwa, warunki terenowe i meteorologiczne, działanie przeciwnika, rozwiązania i decyzje ćwiczących, treść zamiaru operacyjno-taktycznego i założenia oraz odpowiadać celom szkoleniowym ćwiczenia.

Nie należy dawać wprowadzeń w formie wniosków lub podsumowania danych, meldunków i informacji za wyjątkiem tych wprowadzeń, które podaje się w formie podsumowanej za okres przerwy w czasie operacyjnym. Celowe jest podawanie wprowadzeń w formie ~~odpowiedzial-~~ danych wpływających do poszczególnych osób funkcyjnych z różnych źródeł. W ten sposób przyzwyczajamy ćwiczących do sprawdzania, porównywania i uogólnienia danych o nieprzyjacielu, oraz stwarzamy warunki, w których ćwiczący przez cały czas czują się tak, jak w warunkach sytuacji bojowej. Każde wprowadzenie winno uzupełniać sytuację, czynić sytuację coraz bardziej napiętą i wymagać od ćwiczących natychmiastowego reagowania.

W planie przeprowadzenia ćwiczenia na mapach, podobnie jak

w planie ~~przeprowadzenia~~ ~~ćwiczenia~~ ~~grupowego~~, w tych wprowadzenia, które wymagają od ćwiczących ~~zaprezentowania~~ decyzji lub złożenia innych meldunków, podaje się na jakim stanowisku przy przerabianiu tego zagadnienia występuje kierownik. Kierownik ćwiczenia, jego pomocnicy i rozjemcy mogą występować na dowolnych stanowiskach nie zajmowanych przez ćwiczących. Najczęściej stosowane i najbardziej celowe jest występowanie ich na stanowiskach w wyższych przełożonych. Jednakże zbyt częste występowanie kierownictwa na stanowiskach przełożonych wysłuchujących meldunków podwładnych nie jest wskazane, ponieważ w realnej sytuacji przełożony dowodzi wszystkimi podległymi mu jednostkami a nigdy nie depcze po piętach jakiegokolwiek jednemu dowódcy. Przez tego nacisk wymierzony z góry na ćwiczących nie ułatwia lecz utrudnia kształcenie u ćwiczących takich walorów dowódczych jak ~~śmiałość~~ ~~podjęcie~~ ~~decyzji~~, inicjatywa, nieustępliwosć itp.

W rubrykach "Czynności ćwiczących" wpisuje się oczekiwane, najbardziej prawidłowe i uzasadnione decyzje i czynności ćwiczących oraz dokumenty, które winny być sporządzone przez ćwiczących w toku ćwiczenia. Te rozwiązania i dokumenty winny służyć kierownikowi ćwiczenia za podstawę przy ocenie pracy lub decyzji ćwiczących. Należy jednak pamiętać, że przewidzieć wszystkie możliwe warianty rozwiązań nie jest to w stanie. Ćwiczący mogą powziąć również słuszne lecz nie przewidziane w planie decyzje. W tym wypadku przewidziane w planie rozwiązania pomogą kierownikowi: po pierwsze - szybciej, głębiej i wszechstronniej ocenić rozwiązania ćwiczących, zażądać uzasadnienia tych rozwiązań i przewidzieć wprowadzenia skierowujące tok ćwiczenia na odpowiednie tory zapewnijające osiągnięcie celów szkoleniowych ćwiczenia; po drugie - ułatwią przygotowanie do omówienia ćwiczenia.

f/ Opracowanie wskazówek organizacyjno-szkoleniowych
do ćwiczenia .

Wskazówki organizacyjno-szkoleniowe do ćwiczenia opracowywane są w tych wypadkach kiedy nie wydaje się rozkazu na przeprowadzenie ćwiczenia i obejmują one zazwyczaj następujące zagadnienia:

- data i miejsce przeprowadzenia ćwiczenia;
- długotrwałość ćwiczenia;
- rozkład dnia podczas ćwiczenia;
- w ilu egzemplarzach należy sporządzić dokumenty opracowywane w toku ćwiczenia oraz komu je należy dostarczać;
- wskazówki odnośnie przestrzegania zasad TD na ćwiczeniu;
- skład kierownictwa i rozjemców;
- plan rozmieszczenia kierownictwa i ćwiczących podczas ćwiczenia;
- wytyczne organizacji łączności kierownictwa;
- zabezpieczenie materiałowe uczestników ćwiczenia;
- wytyczne dla dowódców jednostek odnośnie przygotowania do ćwiczenia i inne zagadnienia w zależności od potrzeb.

Jeżeli niektóre z wyżej wymienionych danych znane są uczestnikom ćwiczenia z planem wyszkolenia bojowego, rozkładów zajęć i innych źródeł wówczas nie należy ich podawać we wskazówkach organizacyjno-szkoleniowych.

g/ Opracowanie wskazówek metodycznych do planu przeprowadzenia
ćwiczenia na mapach.

W wskazówkach metodycznych podaje się następujące zagadnienia dotyczące przygotowania kierownictwa, rozjemców i metodyki przeprowadzenia ćwiczenia na mapach:

- kiedy, wg jakich zagadnień i w jakim zakresie przeprowadzić odprawy metodyczne z zajęcia z kierownictwem i rozjemcami;
- kolejność i sposób wykorzystania pomocy poglądowych podczas przerabiania zagadnień szkoleniowych ćwiczenia;
- na jakie zagadnienia należy zwrócić szczególną uwagę, a które można opuścić lub w jakim stopniu skrócić czas na przerobienie tych czy innych zagadnień;
- rozegranie poszczególnych zagadnień lub epizodów ze wszystkimi ćwiczącymi itp.

Wskazówki metodyczne podpisuje główny autor ćwiczenia, a zatwierdza kierownik ćwiczenia.

Plan partyjno-politycznego zabezpieczenia ćwiczenia, wytyczne dla rozjemców i wskazówki o bezpieczeństwie lotów na ćwiczeniu w zasadzie nie różnią się od takich samych dokumentów przy opracowaniu LTC, dlatego też w niniejszej pracy pomija się te zagadnienia.

h/ Przygotowanie materiałów do omówienia ćwiczenia .

Konspekt omówienia ćwiczenia opracowuje się w pełni po przeprowadzeniu ćwiczenia, otrzymaniu uwag od rozjemców i kierownictwa i po przystudiowaniu tych materiałów.

W konspekcie omówienia ćwiczenia ujmuje się zasadnicze zagadnienia tematu ćwiczenia, cele szkoleniowe ćwiczenia, etapy ćwiczenia, ich cele szkoleniowe, główne zagadnienia szkoleniowe i zasadniczą treść zamiaru operacyjno-taktycznego /skład, ugrupowanie zadania i decyzje stron/ oraz decyzje i działanie stron.

3. Metodyka przeprowadzenia ćwiczenia na mapach.

a/ Przygotowanie do jednostronnego ćwiczenia na mapach i w terenie.

Prowadzenie ćwiczenia na mapach i w terenie jest znacznie trudniejsze niż prowadzenie ćwiczenia grupowego. Kierownik ćwiczenia oceniając decyzje ćwiczących i nie krępując woli ćwiczących w podejmowaniu decyzji winien skierowywać tok ćwiczenia na określone tory, nie wypuszczając z pola widzenia przerabianych zagadnień i celów szkoleniowych ćwiczenia.

Ogólne wymagania stawiane przygotowaniu do ćwiczenia są takie same jak podczas przygotowania do ćwiczenia grupowego, za wyjątkiem pewnych specyficznych właściwości.

Nie później jak 1-2 dni przed rozpoczęciem ćwiczenia kierownik ćwiczenia wyznacza ćwiczących na poszczególne stanowiska. Jeżeli ćwiczących jest więcej niż planowanych stanowisk funkcyjnych wówczas ważniejsze stanowiska obsadza się dwoma ćwiczącymi / z których jeden jest tak zwanym dublerem/.

Na stanowiska oficerów nie biorących aktywnego udziału w ćwiczeniu ćwiczących wyznaczać nie należy.

Przy dużej ilości ćwiczących wyznacza się pomocników kierownika ćwiczenia i rozjenców, z którymi przed rozpoczęciem ćwiczenia należy przeprowadzić zajęcia metodyczne, zapoznać ich z planem przeprowadzenia ćwiczenia, postawić im konkretne zadania i obowiązki w toku ćwiczenia.

Przygotowanie szkolonych do ćwiczenia na mapach tym się różni od przygotowania do ćwiczenia grupowego, że każdy uczestnik ćwiczenia przygotowuje się do pracy na wyznaczonym stanowisku.

Jeżeli w toku przygotowania do ćwiczenia konieczne jest udzielenie konsultacji kierownik ćwiczenia organizuje i przeprowadza takowe.

Podczas udzielania konsultacji nie wolno ujawniać zaplanowanego toku ćwiczenia i rozwiązań, które winni przyjąć ćwiczący.

Dowódcy oddziałów i związków biorący udział w ćwiczeniu w składzie kierownictwa obowiązani są kontrolować tok przygotowania składu osobowego, jednostek lotniczych, sprzętu lotniczego, technicznego i łączności, środków radiolokacyjnych, rozmieszczenie uczestników ćwiczenia, gotowość sztabów, stanowisk dowodzenia, lądowisk dla samolotów łącznikowych, lotnisk dla załóg bojowych biorących udział w ćwiczeniu.

Gotowość tych ostatnich kontrolują przedstawiciele sztabu kierownictwa.

b/ Przeprowadzenie jednostronnego ćwiczenia na mapach i w terenie.

Kierownik ćwiczenia rozpoczyna zajęcia dopiero wtedy, gdy otrzyma od ćwiczących dowódców i sztabów kierownictwa meldunki o gotowości składu osobowego i środków materiałowo-technicznych do ćwiczenia oraz o zajęciu przez sztaby biorące udział w ćwiczeniu położenia wyjściowego zgodnie z założeniem do ćwiczenia.

Najczęściej stosowana i najbardziej celowa kolejność przeprowadzenia ćwiczenia na mapach i w terenie jest następująca:

- sprawdzenie obecności uczestników ćwiczenia i wyznaczenie ćwiczących na miejsce nieobecnych,

- słowo wstępne kierownika ćwiczenia przed rozpoczęciem ćwiczenia;
- sprawdzenie przygotowania ćwiczących do zajęć;
- udzielenie odpowiedzi na pytania ćwiczących związane z organizacją ćwiczenia i treścią założenia;
- sprawdzenie miejsca pracy, środków łączności i materiałów do ćwiczenia;
- rozegranie zagadnień szkoleniowych;
- omówienie ćwiczenia.

Rozpatrzymy każdy z wymienionych etapów przeprowadzenia ćwiczenia.

Sprawdzenie obecności uczestników ćwiczenia i wyznaczenie ćwiczących na miejsce nieobecności.

Jeśli w ćwiczeniu bierze udział duża ilość uczestników kierownik ćwiczenia sprawdza ich obecność wg wykazu stanowisk funkcyjnych lub przyjmuje meldunek o stanie ćwiczących od oficera ćwiczącego na stanowisku dowódcy.

W wypadku nieobecności poszczególnych uczestników kierownik ćwiczenia wyznacza na ich miejsce dublerów lub ćwiczących, którzy nie posiadają wyznaczonych stanowisk.

Jeżeli wszyscy uczestnicy mają określone stanowiska funkcyjne, kierownik ćwiczenia wyznacza dodatkowe obowiązki funkcyjne mniej zatrudnionym oficerom.

Słowo wstępne kierownika przed rozpoczęciem ćwiczenia.

We wstępie kierownik ćwiczenia podaje kolejność przeprowadzenia ćwiczenia, miejsce stanowisk dowodzenia, punktów obserwacyjnych, sztabów itp. jak należy wykorzystywać środki łączności, przypomina o przestrzeganiu zasad tajnego dowodzenia, omawia niektóre zagadnienia teoretyczne, a jeśli to jest konieczne udziela głosu szefowi łączności, navigatorowi i innym specjalistom celem udzielenia wytycznych do ćwiczenia.

Jeżeli na dany temat nie było wykładów, lub jeśli ćwiczący z jakichkolwiek przyczyn nie spanowali na poprzednich zajęciach treści poszczególnych zagadnień, przerabianych na ćwiczeniu, kierownik ćwiczenia omawia teoretycznie zagadnienia danego tematu. Przy tym nie powinien on ujawniać zamiaru i treści ćwiczenia oraz rozwiązań, które winni powziąć ćwiczący osobiście. Nie należy również podawać zagadnień ~~szkoleniowych~~ ćwiczenia.

Sprawdzenie przygotowania ćwiczących do zajęć.

Przed rozpoczęciem ćwiczenia kierownik osobiście i przez swoich pomocników lub rozjemców powinien sprawdzić:

- posiadanie przez ćwiczących map i założeń;
- wrysowanie sytuacji na mapy i znajomość sytuacji;
- wykonanie prac określonych w założeniu;
- znajomość podstawowych założeń regulaminów;
- znajomość danych taktyczno-technicznych i uzbrojenia samolotów własnych i przeciwnika itp.

Na sprawdzenie przygotowania wydziela się do 10-15 minut.

Udzielenie odpowiedzi na pytania ćwiczących.

Po podaniu niezbędnych danych odnośnie przeprowadzenia ćwiczenia i sprawdzeniu przygotowania ćwiczących, kierownik powinien zapytać ćwiczących, jakie oni mają pytania odnośnie organizacji ćwiczenia, treści założenia itp. a następnie udzielić odpowiedzi wyjaśniających.

Sprawdzenie miejsc pracy, środków łączności i materiałów do ćwiczenia.

Przy sprawdzeniu miejsc pracy ćwiczących szczególną uwagę należy zwracać na funkcjonowanie środków łączności, posiadanie i znajomość przez ćwiczących danych łączności i dokumentów TD, jak również posiadanie wzorów dokumentów bojowych itp.

Najlepiej jest przed rozpoczęciem ćwiczenia w ciągu 10-15
dokonać obchodu miejsc pracy i pomieszczeń.

Rozegranie zagadnień szkoleniowych ćwiczenia.

~~Ubezpieczy~~ się drogą osobistej kontroli, wysłuchania
naldunków swych pomocników i rozjemców o gotowości składu
osobowego i ~~środków łączności do ćwiczenia~~, kierownik
ćwiczenia ogłasza czas operacyjny i ~~przystępuje do przerobienia~~
kolejnych zagadnień szkoleniowych przewidzianych w planie
przepr owadzenia ćwiczenia.

Aby ćwiczenie na mapach dało pozytywne rezultaty, kierownik
ćwiczenia winien zastosować następujące przedsięwzięcia:

1. Nieprzerwanie śledzić aby szkoleni w ciągu całego
ćwiczenia znali czas operacyjny.
2. Wciągać do aktywnego udziału wszystkich ćwiczących w celu
zapewnienia wysokiej aktywności uczestników na ćwiczeniu
/przy bardzo dobrym przygotowaniu kierownictwa i szkolonych
do ćwiczenia/ zaleca się:
  - nieprzerwanie śledzić pracę ćwiczących i natychmiast
włączać w tok ćwiczenia tych, którzy oskabili swą
uwagę.
Można to osiągnąć przez podawanie ćwiczącym krótkich
nieoczekiwanych wprowadzeń wymagających dokładnej
znajomości poprzednich wprowadzeń, rozegranych
bez ich aktywnego udziału;
  - w czasie kiedy jeden ćwiczący otrzymał wprowadzenie
i jest zajęty przemyśleniem decyzji, rozgrywać z innymi
uczestnikami zagadnienia nie dotyczące tego pierwsze-
go;
  - po wysłuchaniu decyzji ćwiczącego nie zostawiać go
samemu sobie, lecz stawiać mu nowe zadania i wprowadzenia.

3. Podrzymywać należyta dyscyplinę na ćwiczeniu.

Osiąga się to przez:

- wymagania od ~~uczestników~~ właściwego odnoszenia do współuczestniczących zgodnie z zajmowanymi przez nich stanowiskami na ćwiczeniu;
- zdecydowane przerywanie rozmów i pytań niezwiązanych z tematem zajęć;
- niedopuszczenie do beztreściwych referatów i sporów między ćwiczącymi;
- niedopuszczenie do zadawania pytań kierownikowi jako wykładowcy, a nie jako określonej osobie funkcyjnej;
- przestrzeganie ustalonego porządku na ćwiczeniu.

Na utrzymanie dyscypliny podczas ćwiczenia odbywającego się w jednym pomieszczeniu duży wpływ ma regulowanie przez kierownika kolejności rozmów między ćwiczącymi, ponieważ bez takiej regulacji w pomieszczeniu będzie ogólny hałas i rozmowy, co poważnie utrudnia śledzenie czynności ćwiczących. W wypadku zaistnienia sporu między uczestnikami ćwiczenia, kierownik winien ustalić, czy przyczyną sporu jest brak dyscypliny czy też duże zainteresowanie ćwiczeniem. W wypadku stwierdzenia niedyscyplinowania celowe jest przerwanie ćwiczenia i omówienie niedopuszczalnego incydentu. Jeśli natomiast spór wynikał z zainteresowania ćwiczeniem, należy spokojnie skierować ćwiczenie na właściwe tory. Należy pamiętać, że zbytne ingerowanie w czynności ćwiczących może poważnie obniżyć ich zainteresowanie ćwiczeniem i uczynić zajęcia suchymi i mało efektywnymi. Ingerowanie kierownika w czynności ćwiczących należy dokonywać drogą przekazywania uwag wyższego przełożonego, przerywaniem łączności itp.

4. Po podaniu wprowadzenia ćwiczącemu należy wyznaczyć mu czas na przemyślenie zagadnienia i powzięcie decyzji. Czas ten może wahać się /zależnie od treści/ od kilku do kilkunastu minut a czasem nawet więcej. Czas ten również zależy od stopnia skomplikowania wprowadzenia i oczekiwanej decyzji. Miarą w określeniu tego czasu winno być doświadczenie

bojowo i pedagogiczne kierownika.

5. W toku ćwiczenia uniejętnie korygować plan przeprowadzenia ćwiczenia przestrzegając jego zasadniczych celów szkoleniowych. ~~Ćwiczenie na mapach~~ i w terenie przeprowadza się głównie na podstawie decyzji i czynności świadczących, dlatego też kierownik ćwiczenia ocenając te decyzje i czynności winien określić, czy odpowiadają one danej sytuacji, zapobiegają przerobieniu planowanych zagadnień szkoleniowych i osiągnięciu celów szkoleniowych czy też nie. Jeżeli w toku ćwiczenia okaże się, że poszczególne wprowadzenia nie odpowiadają zaistniałej sytuacji to należy je zmienić lub opuścić. Nie należy sztucznie skłaniać ćwiczących do powzięcia takich decyzji, jaką przewidział autor ćwiczenia.

W celu głębszego przestudowania zasadniczych zagadnień szkoleniowych, można wyłączyć się na pewien czas z ćwiczenia, zebrać wszystkich ćwiczących w jednym pomieszczeniu i wysłuchać rozwiązania tych zagadnień przez kilku ćwiczących. Zagadnieniem takim mogą być: postawienie zadania bojowego, meldowanie decyzji przez dowódcę, sformowanie ugrupowania nieszanego bombowców z myśliwcami, działanie w walce powietrznej, zajęcie na cel i wykonanie bombardowania itp.

W wypadku, kiedy kierownik ćwiczenia stwierdza, że wyjaśnienie niesłusznych decyzji lub działań ćwiczącego prowadzących do ~~zaniesienia~~ zerwania możliwości osiągnięcia celów szkoleniowych ćwiczenia, będzie pouczającym przykładem dla całej grupy lub większej jej części, może on na pewien czas przerwać ćwiczenie i poza czasem operacyjnym przeprowadzić omówienie błędów, podkreślając znacznie popełnionych błędów, ich ujemne skutki na dane działanie oraz wskazać sposoby naprawienia tych błędów lub też przerobić dane zagadnienie metodą ćwiczenia grupowego.

6. W ciągu całego ćwiczenia stwarzać prawidłową taktycznie sytuację i nieustannie wymagać od ćwiczących samodzielnych, śmiałych

i pełnych inicjatywy ni szablonowych decyzji. W toku ćwiczenia kierownik winien stopniowo komplikować sytuację, stwarzając tzw. "krytyczne momenty" wymagające od ćwiczących maksimum uwagi, napięcia i wytrwałości.

Jeżeli ćwiczący podejmuje nieuzasadnioną, nieprawidłową taktycznie decyzję, realizacja której może doprowadzić do nieosiągnięcia celów szkoleniowych ćwiczenia, kierownik może rozegrać początkowo epizody realizacji tej decyzji podając jednocześnie takie wprowadzenia i rezultaty, które pokazałyby ćwiczącemu jego błędy oraz umożliwiłyby wniesienie odpowiednich poprawek do mylnie powziętej decyzji.

Jeśli niezależnie od zastosowanych środków ćwiczący nie rozumie swoich błędów, kierownik ćwiczenia może zastosować bardziej efektywne metody, jak na przykład:

- przedstawić propozycje decyzji na stanowisku podwładnego;
- podać radę sąsiada, szefa sztabu wyższego związku itp;
- spróbować osiągnięcia pozytywnych rezultatów przez spowodowanie rozmowy ćwiczącego z jakimś jego podwładnym /szefem sztabu, dowódcą niższego szczebla/, od którego oczekuje się prawidłowego rozwiązania;
- na stanowisku zastępcy do spraw politycznych lub wyższego dowódcy poprosić o wyjaśnienie istoty danej decyzji oraz jej następstw;
- postawić sobie na stanowisku wyższego dowódcy, uśmiadaniającego nieskusznosc decyzji i w odpowiedniej do tego formie wyjaśnić błędy ćwiczącego.

Jeżeli jednak ćwiczący w dalszym ciągu nie podejmuje prawidłowej decyzji, kierownik ćwiczenia na stanowisku wyższego przełożonego może rozkazać wniesienie poprawek do błędnej decyzji /nie zatwierdzać danej decyzji/.

7. Podczas przeprowadzenia ćwiczenia większość czasu należy poświęcić na przerobienie zasadniczych zagadnień szkoleniowych.

W tym celu kierownik ćwiczenia może te same podstawowe zagadnienia stawiać w różnych wariantach z różnaitymi wprowadzonymi. Niedopuszczalne jest tracenie czasu i rozpraszcianie uwagi ćwiczących na drugorzędne zagadnienia i nieistotne wprowadzenia w pogoni za efektem zewnętrznyim ćwiczenia.

2. Nie należy dopuszczać do formalizmu przy przeprowadzeniu ćwiczenia, to jest, nie przeprowadzać go tylko dla formy z uszczerbkiem dla głębszego przerobienia zagadnień szkoleniowych. Z drugiej strony nie należy sprowadzać ćwiczenia na napach do ćwiczenia grupowego w obawie, że szkoleni zajmujący stanowiska np. na szczeblu pułkowym przy przerobieniu szczebla dywizyjnego, nie potrafią śledzić działalności dowódcy i oficerów sztabu dywizji.

Wymienione obawy nie mogą mieć uzasadnienia dlatego, że po pierwsze - ~~kierownik w toku~~ ćwiczenia może i powinien rozgrywać najważniejsze i najciekawsze zagadnienia w obecności wszystkich ćwiczących, a po drugie - na dobrze przygotowanym i treściwym omawianiu ćwiczenia wszyscy uczestnicy będą mogli uświadomić cały tok ćwiczenia, usłyszeć analizę decyzji i działań tak własnych, jak i tych ćwiczących, którzy zajmowali na ćwiczeniu zasadnicze stanowiska funkcyjne.

3. W tych wypadkach, kiedy ćwiczący przejawiają dużą aktywność na ćwiczeniu /zwracają się z pytaniami, pokazują meldunki i informacje do wyższych sztabów, podwładnych i sąsiadów itp/ nie należy dopuszczać do odchylenia się ćwiczenia od zaplanowanych celów szkoleniowych, to znaczy nie należy dopuszczać do żywiołowości ćwiczeniu. Prowadząc ćwiczenie należy bez przerwy mieć na uwadze jego cele szkoleniowe.

10. Jeżeli ~~na ćwiczeniu czas operacyjny pokrywa się z czasem~~ astronomicznym i minuta czasu operacyjnego równa się minucie czasu ćwiczebnego, należy nie dopuszczać do warunkowości w wykonywaniu prac i działań związanych z czasem. Czas niezbędny na przekazanie zarządzeń, rozkazów, meldunków lub czas potrzebny na przelot czy też przejazd z jednego miejsca do drugiego musi być utrzymany w granicach realności. Np. na lot przedstawiciela DLSz z lotniska dywizji do sztabu KA potrzebne jest 20 minut, dlatego też dopiero po upływie 20 minut można podać, że w/w oficer przybył do KA i dawać odpowiednie wprowadzenia.
11. Po wysłuchaniu decyzji lub czynności ćwiczącego w związku z podanym wprowadzeniem o wykonywaniu zadania, prowadzeniu walki powietrznej, bombardowaniu lub atakowaniu celu, prowadzeniu rozpoznania itp. kierownik ćwiczenia winien podać odpowiednie rezultaty działań w formie danych z obserwacji załóg, fotoszkiców, informacji wojsk lądowych lub towarzyszących myśliwców itp, oraz dać ostateczne wprowadzenie do rozpatrywanego zagadnienia, stanowiące podsumowanie działań bojowych i sytuacji wynikłej w rezultacie tych działań.
- Jeżeli powzięte decyzje i wykonywane działania odpowiadały istniejącej sytuacji i wymagań regulaminów, a oprócz tego ćwiczący przejawiali skuteczną inicjatywę, kierownik ćwiczenia winien podać pozytywne rezultaty. Szczególnie należy wyróżniać inicjatywę, twórczość, śmiałość, w podejmowaniu decyzji. W wypadku nieuzasadnionych decyzji, nieprawkłowych i niezdecydowanych działań należy dawać wprowadzenia o ujemnych skutkach działań i nie należytych rezultatach /np. niewykonanie zadania, częściowe wykonanie zadania, straty własne itp/.

12. Kierownik ćwiczenia z taktyki wojsk lotniczych winien doskonale znać taktykę całki ogólnowojskowej, organizację i taktykę wojsk nieprzyjaciela oraz taktykę rodzajów lotnictwa, posiadać na wysokim poziomie wyrobienie ideologiczne i mieć doświadczenia metodyczne w prowadzeniu ćwiczeń na mapach. Osobisty przykład kierownika ćwiczenia, przestrzeganie dyscypliny i taktu w obcowaniu ze szkolonymi, stosowanie ścisłego języka wojskowego mają sbrzynio znaczenie dla pomyślnego przeprowadzenia zajęć.

Prawidłowe odnośzenie się wzajemnie między kierownikiem ćwiczenia a szkolonymi, winno wyrażać się w ścisłym lecz nie naciągającym przestrzeganiu ogólnie przyjętych norm regulaminowych w tej dziedzinie, a zwłaszcza wtedy, gdy kierownik występuje w roli przełożonego, podwładnego, sąsiada lub dowódcy współdziałającej jednostki.

Kierownik /rozjemca/ winien dążyć aby przekazywanie dokumentów opracowanych przez sztaby, podawanie komend w walce, udzielanie wskazówek i wytycznych oraz prowadzenie wszelkich rozmów służbowych przez ćwiczących miało miejsce tylko w jego obecności lub za jego wiedzą.

Na wszelkich dokumentach opracowanych w toku ćwiczenia, kontrolująco winien odnotować czas opracowania i czas przekazywania dokumentu adresatowi. Przy opracowywaniu i przekazywaniu dokumentów, jak również przy podawaniu komend w powietrzu i prowadzeniu rozmów przez techniczne środki łączności winny być przestrzegane przez ćwiczących zasady tajnego dowodzenia.

Po otrzymaniu odpowiedniego wprowadzenia uczestnicy ćwiczenia wykonują wszystkie przedsięwzięcia, tak, jak miałyby to miejsce w realnej sytuacji bojowej. Na przykład: po otrzymaniu rozkazu bojowego sztab melduje o tym dowódcy, dowódca studiuje i analzuje otrzymane zadanie, udziela wytycznych o przygotowaniu danych do powzięcia decyzji, wysłuchuje referatów, ocenia sytuację itp.

Dowodzenie samolotami w powietrzu jest realizowane ze stanowisk dowodzenia. Jeżeli wyloty samolotów nie są przewidziane na ćwiczeniu, kierownik przeprowadza rozgrywkę działań bojowych w taki sposób, jak miałyby to miejsce podczas rzeczywistych lotów bojowych.

Kierownictwo ćwiczenia realizuje kierownik osobiście, przez sztab kierownictwa i przez aparat rozjency. Sztab kierownictwa śledzi przebieg ćwiczenia, dba o terminowe wręczenia wprowadzeń przez rozjenców, terminowego przedstawiania opracowywanych przez ćwiczące sztaby dokumentów, śledzi pracę środków łączności oraz przestrzeganie przez ćwiczących zasad tajnego dowodzenia. Prócz tego sztab kierownictwa opracowuje w toku ćwiczenia niezbędne nowe wprowadzenia, zbiera i uogólnia w/g etapów materiały do omówienia ćwiczenia.

Rozjency wykonują swe czynności zgodnie ze wskazówkami kierownika i planem przeprowadzenia ćwiczenia. Podstawowymi zadaniami rozjenców są następujące:

- pomoc kierownikowi ćwiczenia w przeprowadzeniu ćwiczenia w/g określonego planu drogą wręczenia wprowadzeń odpowiednim ćwiczącym;
- systematyczna kontrola wykonywanych czynności przez ćwiczących i obiektywne ich ocenianie;
- terminowe meldowanie kierownikowi ćwiczenia lub do sztabu kierownictwa o przebiegu ćwiczenia i wykonaniu planu ćwiczenia;
- przygotowanie materiałów do omówienia ćwiczenia.

Rozjency winni stale orientować się w treści decyzji dowódców i pracy sztabów, przy których są oni rozjencami. W związku z tym mają oni prawo żądać od dowódców i sztabów wyczerpujących meldunków o powziętych decyzjach, działaniach, wydanych zarządzeniach, oraz bezpośrednio kontrolować wszelkie dokumenty związane z ćwiczeniem.

Omówienie ćwiczenia na mapach / w terenie/.

Każde ćwiczenie na mapach lub w terenie kończy się omówieniem. Omówienie powinno być ~~zwięzłe i wyczerpujące~~. Długość omówienia może wahać się od 1-ej do 2-ech godzin, a przy dłuższych ćwiczeniach ~~2-4 godziny~~. Omówienie ćwiczenia przeprowadza kierownik ćwiczenia w miarę możliwości bezpośrednio po przeprowadzeniu ćwiczenia. W niektórych wypadkach, jak np. przy ćwiczeniach dwu i więcej szczebli omówienie ćwiczenia może być przeprowadzone po przerwie potrzebnej na przygotowanie materiałów, która jednak nie powinna przekraczać 1-2 dni.

Omówienie ćwiczenia można przeprowadzać w następującej ~~przykładowo/~~ kolejności;

- podanie tematu, celów szkoleniowych i zasadniczych zagadnień szkoleniowych ćwiczenia;
- zapoznanie z zamiarem operacyjno-taktycznym ćwiczenia;
- omówienie przebiegu ćwiczenia i działań ćwiczących w chronologicznej kolejności w/g poszczególnych etapów ćwiczenia.

Przy analizie decyzji ćwiczących, nie należy ograniczyć się tylko do podania krytycznych uwag odnośnie tych decyzji, lecz podać ~~zwięzłe~~ sformułowanie prawidłowych decyzji;

- ocena działalności grupy /grup/ ćwiczących i każdego uczestnika, lub ćwiczących na zasadniczych stanowiskach oddzielnie;
- omówienie /jeśli to konieczne/ zagadnień teoretycznych tematu;
- podanie ogólnych wniosków odnośnie tego, jak rozwiązanie zostały zasadnicze zagadnienia, w jakim stopniu osiągnięte cele szkoleniowe ćwiczenia oraz co należy przedsięwziąć celem usunięcia ni dociągnięć.

Omówienie ćwiczenia dowódczo-sztabowego na mapach lub w terenie może być przeprowadzone również w następującej kolejności:

- wstępne słowo kierownika ćwiczenia /zagajenie odprawy/
- ~~- podanie porządku omówienia ćwiczenia;~~
- referat szefa sztabu kierownictwa zawierający zamiar operacyjno-taktyczny i plan ćwiczenia;
- referat zastępcy kierownika do spraw politycznych na temat partyjno-politycznego zabezpieczenia ćwiczenia;
- referat kierownika ćwiczenia zawierający analizę i ocenę decyzji dowódców, pracy sztabów i służb, działań załóg biorących udział w ćwiczeniu oraz pracy służb i jednostek tyłowych.

Podczas omówienia ćwiczenia kierownik winien wskazać dodatnie i ujemne strony działań ćwiczących oraz podać jak należało działać w danych sytuacjach.

W zakończeniu kierownik ćwiczenia określa stopień osiągnięcia celów szkoleniowych oraz daje wytyczną w celu usunięcia braków i niedociągnięć.

W jednostkach lotniczych wydaje się ponadto rozkaz o wynikach przeprowadzonego ćwiczenia, w którym również są wskazane przedsięwzięcia w celu usunięcia braków stwierdzonych podczas ćwiczenia.

4. Opracowanie i przeprowadzenie dwustronnego ćwiczenia na mapach i w terenie.

Do przeprowadzenia dwustronnego ćwiczenia na mapach i w terenie niezbędne są następujące dokumenty;

- zamiar ćwiczenia;
- oddzielne założenia dla strony "niebieskiej" i "czerwonej";
- plan przeprowadzenia dwustronnego ćwiczenia z

- załącznikami;
- mapy kierownictwa;
- plan lub konspekt omówienia ćwiczenia;
- wskazówki organizacyjno-szkoleniowe do ćwiczenia /lub rozkaz organizacyjny/;
- ~~plan partyjno-politycznego zabezpieczenia ćwiczenia;~~

Ważności ćwiczenia otrzymują założenie do ćwiczenia i wskazówki organizacyjno-szkoleniowe, wszystkie pozostałe dokumenty przeznaczone są wyłącznie dla Kierownictwa.

Dokumenty wydawane jednej stronie, nie powinny zawierać danych ujawniających skład i charakter działań strony przeciwnej.

Kolejność i sposób opracowania dokumentów do dwustronnego ćwiczenia są takie same jak do ćwiczenia jednostronnego.

Przy opracowywaniu materiałów do dwustronnego ćwiczenia należy brać pod uwagę to, że położenie i działania jednej strony winny określać działania strony drugiej.

Tematy, cele szkoleniowe, etapy i zagadnienia szkoleniowe w większości wypadków będą dla każdej strony inne. Na przykład:

jeżeli strona "czerwonych" na temat: "Odpieranie zmasowanych nalotów lotnictwa bombowego na duży obiekt przemysłowy", to dla strony "niebieskich" można dać temat: "Działania lotnictwa bombowego na duży obiekt przemysłowy" itp. W niektórych wypadkach jednak obie strony mogą mieć jednakowe tematy, jak np: "Walka o panowanie w powietrzu" "Prowadzenie walki powietrznej" itp.

Każda ze stron działa według organizacji i taktyki wojsk własnych.

Zamiar ćwiczenia opracowuje się w jednakowym stopniu szczegółowo dla obu stron.

Założenia do ćwiczenia dwustronnego w swej formie i treści nie różnią się od założeń do ćwiczeń jednostronnych, za wyjątkiem tego, że założenia dla stron winny być zaopatrzone dodatkowym oznaczeniem: "dla strony "czerwonych" i "dla strony "niebieskich".

Treść sytuacji dla stron winna być podana w założeniu tylko.

w takim zakresie, jaki jest niezbędny do osiągnięcia celów szkoleniowych, ćwiczenia i w żadnym wypadku nie ujawniać zamiaru operacyjno-taktycznego. Aby zapobiec możliwości ujawnienia treści ćwiczenia i zamiaru, operacyjno-taktycznego nie należy podawać w załącznikach celów szkoleniowych i literatury. W rozdziale "Zadanie ćwiczących" z reguły poleca się obu stronom przygotować przed rozpoczęciem ćwiczenia decyzję w formie rozkazu lub zarządzenia bojowego.

Założenie z załącznikami oraz mapy wręcza się ćwiczącym na 6-10 dni przed rozpoczęciem ćwiczenia.

Plan przeprowadzenia dwustronnego ćwiczenia na mapach może być opracowany według dowolnej z niżej podanych form:

/Wariant 1/

"ZATWIERDZAM"

.....

PLAN

przeprowadzenia dwustronnego dowódczo-sztabowego
ćwiczenia na mapach.

"CZERWONI"

"NIEBIESCY"

Temat: .....

Cel szkoleniowy .....

Temat: .....

Cel szkoleniowy .....

Czerwoni		Czas				"Niebiescy"		
Zagadnienia szkoleniowe.	Czynności kierownictwa i rozjemców.	Czynności i decyzje ćwiczących.	Opierający	Astroloni	Cwiczenia	Zagadnienia szkoleniowe	Czynności kierownictwa i rozjemców.	Czynności i decyzje ćwiczących.
1	2	3	4	5	6	7	8	9

Data . . . . .

KIEROWNIK CWICZENIA

.....

Wariant 2 /

"ZATWIERDZAM"

.....

P L A N

przeprowadzenia dwustronnego, dowódczo-sztabowego

ćwiczenia na mapach.

"CZERWONI"

"NIEBIESCY"

Temat: .....

Temat: .....

Cel szkoleniowy: .....

Cel szkoleniowy: .....

as	Sytuacja /wprowadzenia/	Praca kierownictwa i rozjemców.	Działanie stron /prawa/
astr			rozwiązanie/.
			"Czerwoni" "Niebiescy"

Data . . . . .

KIEROWNIK CWICZENIA

~~Większa część wprowadzeń w planie przeprowadzenia ćwiczenia~~
dwustronnego opracowuje się w formie ogólnej tj. orientacyjnie określa się ich ogólny charakter, a dopiero w toku ćwiczenia w zależności od działań stron precyzuje się szczegółowo. Wprowadzenia o sytuacji meteo orologicznej i obiektach ^{działań/} opracować zawczasu. Wprowadzenia te winny być tak sformułowane, aby po ich otrzymaniu sytuacja zmuszała ćwiczących do zastosowania wszelkiego rodzaju przedsięwzięć i działań w dążeniu do ostatecznego wyjaśnienia zaistniałej, a niepełnie podanej we wprowadzeniu sytuacji. Przykładowe rozwiązanie podstawowych zagadnień szkoleniowych winny być opracowane na podstawie zasadniczej sytuacji. Rozwiązania te ułatwiają śledzenie prawidłowości przebiegu ~~ćwiczenia i muszenie odpowiednich uzupełnień i wprowadzeń~~ w wypadku zhażania kierunku ćwiczenia.

Mapy kierownictwa i rozjenców. W sztabie kierownictwa winny być prowadzone następujące mapy:

- mapa położenia wyjściowego i zamiaru stron;
- mapy działań stron;
- mapy działań stron w poszczególnych etapach służące do rozegrania poszczególnych epizodów taktycznych.

Rozjency prowadzą mapy działań stron, począwszy od położenia wyjściowego. Wszystkie pozostałe dokumenty do dwustronnego ćwiczenia na mapach lub w terenie pod względem formy i treści są identyczne jak odnośne dokumenty do ćwiczenia jednostronnego z tym, że uwzględniają specyfikę ćwiczenia dwustronnego i mogą być opracowane łącznie dla obu stron lub też dla każdej strony oddzielnie.

Kierownictwo ćwiczenia

Do prowadzenia ćwiczenia wyznacza się kierownictwo z głównym kierownikiem ćwiczenia na czele. Główny kierownik ćwiczenia w zależności od szczebla i charakteru ćwiczenia może mieć dwóch zastępców: do spraw operacyjnych

~~1 politycznych, oraz pomocników: do spraw~~ wyszkoleniowych i służby sztabów, inżynierskich, nawigatorskich, strzelania powietrznego, łączności, OFL, tyków itp. Do zadań pomocników należy studiowanie zagadnień specjalnych podczas ćwiczenia oraz przedstawienie głównemu kierownikowi wniosków dotyczących tych zagadnień.

~~W skład kierownictwa prócz tego wchodzi kierownicy stron /po jednym na każdą stronę/ oraz rozjemcy przy dowódcach i sztabach związków i oddziałów lotniczych obu stron.~~

W celu wykonania niezbędnych podczas ćwiczenia prac technicznych, udzielania pomocy kierownictwu w przeprowadzeniu ćwiczenia i przeprowadzenia systematycznej kontroli przebiegu ćwiczenia, przy głównym kierowniku tworzy się sztab kierownictwa. Mogą być również organizowane sztaby kierownictwa przy kierownikach stron. Na ćwiczeniach niższych szczebli funkcje sztabów przy kierownikach stron wykonują starsi rozjemcy.

Główny kierownik przeprowadza ćwiczenie zgodnie z planem i określonymi celami szkoleniowymi ćwiczenia, oraz kieruje pracą swoich zastępców, pomocników, sztabu kierownictwa i kierowników stron lub starszych rozjemców przy stronach. Kierownik nie powinien bezpośrednio ingerować w decyzje i zarządzenia ćwiczących, jeżeli te decyzje lub zarządzenia nie uniemożliwiają osiągnięcia ^{celów} szkoleniowych ćwiczenia. Kierownik może wpływać na treść decyzji ćwiczących w taki sam sposób, w jaki wpływa wyższy dowódca na decyzję podwładnego, oraz przez podawanie nowych danych o sytuacji. Przez podawanie nowych, uzupełniających danych o sytuacji, kierownik może nie tylko podkreślić prawidłowość lub błędy decyzji, lecz i skierować tak ćwiczenia we właściwym kierunku. Pomocnicy głównego kierownika ćwiczenia studiuje decyzje i działania ćwiczących i w każdej chwili na żądanie głównego kierownika winni być gotowi do okazania mu pomocy w postaci obliczeń, uzasadnień i wniosków potrzebnych do

oony działań ćwiczących oraz dalszego prowadzenia ćwiczenia, W tym celu pomocnicy winni bez przerwy i wnikliwie śledzić tok ćwiczenia w każdej chwili być zorientowanymi w treści decyzji i działań ćwiczących oraz meldować o tym głównemu kierownikowi ćwiczenia.

Na podstawie ogólnej decyzji głównego kierownika, pomocnicy mogą samodzielnie przerabiać pewne zagadnienia taktyczne /np. zbiórki, spotkanie z myśliwcami, bombardowanie celu itp/.

Obowiązki sztabu kierownictwa są następujące:

- przygotowanie dla głównego kierownika danych potrzebnych do rozegrania poszczególnych epizodów taktycznych;
- koordynacja działań stron;
- kontrola przestrzegania zasad tajnego dowodzenia;
- terminowe i pełne nanoszenie na mapę głównego kierownika wszystkich decyzji i działań stron;
- meldowanie głównemu kierownikowi o zaistniałej w toku ćwiczenia sytuacji;
- zbieranie i opracowywanie materiałów do omówienia ćwiczenia;
- opracowanie i wykonanie schematów do omówienia;
- zaopatrzenie uczestników ćwiczenia w mapy i przybory kancelaryjne;
- wykonywanie wszelkich innych prac na polecenie głównego kierownika ćwiczenia.

Sztab kierownictwa składa się z szefa sztabu, jego pomocników, specjalistów /navigator, szef łączności itp/ jeśli nie są oni pomocnikami głównego kierownika, komendanta sztabu kierownictwa, kreślarzy i maszynistek.

Kierownicy stron /starsi rozjemcy/ przebywają przy dowódcach ćwiczących stron. Podlegają im wszyscy rozjemcy przy związkach i oddziałach danej stron. Kierownicy obu stron winni być ze sobą w stałym kontakcie, aby w każdej chwili móc się

zapoznać z zamiarami, decyzjami i działaniami, obu stron, bez czego nie będą oni mogli prawidłowo oceniać działań ćwiczących. Prócz tego muszą oni być stale zorientowani w decyzjach i zamiarach głównego kierownika i jego pomocników utrzymując z nimi ścisłą łączność. Znając zamiar i decyzję głównego kierownika mogą oni w razie konieczności przerabiać poszczególne zagadnienia i epizody taktyczne zapewniające osiągnięcie celów szkoleniowych ćwiczenia. Ponadto kierownicy stron organizują zbiór i opracowanie materiałów o przebiegu ćwiczenia w jednostkach danej strony oraz przedstawiają te dane głównemu kierownikowi ćwiczenia. W czasie nieobecności kierowników stron ich obowiązki pełnią starsi rozjemcy. Rozjemcy przy doświadczeniach związków taktycznych, sztabach i oddziałach podlegają kierownikowi strony. Polecenia i dane o sytuacji podawane przez rozjemców są obowiązujące dla ćwiczących.

Rozjemcy winni pilnować, aby czas otrzymywania przez ćwiczących zarządzeń, meldunków, podejmowania przez nich decyzji i wydawania zarządzeń odpowiadał rzeczywistości. W tym celu na podstawie oceny czasu, odległości i środków łączności rozjemcy określają czas wpłynięcia do ćwiczących sztabów zarządzeń przekazanych, meldunków podłączonych oraz czas wręczenia adresatom zarządzeń ćwiczących.

Wszystkie sporządzane przez ćwiczących dokumenty winny przechodzić przez ręce rozjemców, którzy czynią na tych dokumentach adnotacje o czasie ich sporządzenia. Wszelkie zarządzenia lub meldunek sporządzony i wysłany przez ćwiczącego bez wiedzy rozjemcy należy traktować jako nieistniejący. Rozjemca ma prawo nie przyjąć źle lub niedbale opracowanego dokumentu i polecić ćwiczącemu jego powtórne opracowanie.

Prócz tego rozjemcy kontrolują przestrzeganie zasad tajnego dowodzenia, uzupełniają dane sytuacji warunkujące treść decyzji ćwiczących dowódców oraz okazują pomoc ćwiczącym w naprawianiu błędów przy opracowywaniu porziętych decyzji.

Rozjemcy nie powinni narzucać ćwiczącym własnych decyzji. W toku całego ćwiczenia rozjemcy zbierają i opracowują materiały do omówienia ćwiczenia i podstawiają je kierownikom strony.

Miejsca pracy ćwiczących stron obowiązkowo winny być odizolowane od siebie. Prawo wstępu do pomieszczeń stron mają tylko ćwiczący danej strony, natomiast przedstawiciele kierownictwa i rozjemcy mają prawo wstępu do pomieszczeń obu stron. W sztabie kierownictwa winno być wydzielone specjalne pomieszczenie do przechowywania materiałów wszystkich ćwiczących.

Dla każdej strony sporządza się specjalne przepustki i znaki rozpoznawcze.

Ochronę wszystkich pomieszczeń, w których odbywa się ćwiczenia, oraz zaopatrzenie uczestników w przepustki i znaki rozpoznawcze organizuje komendant sztabu kierownictwa. Przygotowanie do dwustronnego ćwiczenia na mapach i w terenie.

Jak kierownictwo, tak i uczestnicy ćwiczenia powinni:

- przestudiować założenie do ćwiczenia wraz z wszystkimi załącznikami;
- wysonać sytuację na mapy;
- powtórzyć odnoszące się do tematu ćwiczenia postanowienia regulaminów, instrukcji, podręczników i rozkazów;
- przestudiować wskazówki organizacyjno-szkoleniowe do ćwiczenia;
- sporządzić dokumenty i wykonać prace polecane w założeniu.

Przygotowanie głównego kierownika do ćwiczenia polega na:

- przemyśleniu planu przeprowadzenia ćwiczenia, sposobów osiągnięcia celów szkoleniowych ćwiczenia i planu omówienia ćwiczenia
- rozdzieleniu stanowisk funkcyjnych między ćwiczących;
- przygotowaniu do ćwiczenia swych zastępców, pomocników,

- sztabu kierownictwa i rozjenców;
- zorganizowaniu wygłoszenia referatów zawierających teoretyczno zagadnienia tematu ćwiczenia;
- ~~rozpatrzeniu wykonywanych przez ćwiczących dokumentów i powziętych decyzji.~~

Celem przygotowania zastępców, pomocników i rozjenców główny kierownik ćwiczenia przeprowadza z nimi zajęcia w/g planu ćwiczenia. Na takich zajęciach rozjenci występują na stanowiskach tych dowódców lub szefów sztabów, przy których będą znajdować się podczas ćwiczenia.

Następnie kierownik ćwiczenia przeprowadza odprawy metodyczne, na których sprawdza, czy cały materiał metodyczno-szkoleniowy został opanowany przez ap rat rozjenczy, czy zrozumiany jest przez wszystkich ogólny zamiar ćwiczenia i cele szkoleniowe, oraz czy przygotowanie rozjenców zapewnia pomyślne przeprowadzenie ćwiczenia.

~~Celowo jest przed rozpoczęciem ćwiczenia zorganizować dla wszystkich uczestników jeden lub więcej wykładów / referatów / omawiających zasadnicze zagadnienia operacyjno-taktyczne związane z tematem ćwiczenia. Wykłady te / lub referaty / powinni wygłaszać najbardziej kwalifikowani oficerowie. Przy tym nie należy dopuścić do ujawnienia na wykładach zamiaru ćwiczenia i jego celów szkoleniowych.~~

Wyznaczenie ćwiczących na poszczególne stanowiska funkcyjne dokonuje się na podstawie etatów przy czym wyznacza się oficerów na te stanowiska, które oni faktycznie zajmują lub na które są planowani w przyszłości albo też na których chcemy sprawdzić ich umiejętności i nawyki.

Trzymawszy przed rozpoczęciem ćwiczenia decyzje stron powzięte w sytuacji wyjściowej, główny kierownik ćwiczenia lub szef sztabu kierownictwa studiuje je, wrysowuje na mapę kierownictwa i przygotowuje rozegranie pierwszego etapu tzn:

- na podstawie decyzji stron przygotowuje uzupełniające dane o sąsiednich, obiektach działań i nieprzyjacielu;

- stwarza uczestnikom ćwiczenia coraz bardziej komplikującą się sytuację, z którą mogą oni spotkać się w toku ćwiczenia;
- określa gdzie i kiedy mogą nastąpić pierwsze starcie;
- ~~przenyśla i przygotowuje~~ odpowiada odpowiednio do powziętych decyzji wprowadzenia dla stron, które pozwolą skierować tok ćwiczenia na osiągnięcie celów szkoleniowych.

Ćwiczący na podstawie danych sytuacji wyjściowej i określonego przez kierownictwo czasu na przygotowanie do ćwiczenia opracowują plan przygotowania do ćwiczenia, w którym ujmują terminy wygłoszenia referatów sztabu i służb przed powzięciem decyzji, opracowania decyzji, doprowadzenia decyzji do wykonawców oraz czas powzięcia decyzji przez dowódców podległych jednostek. W przeddzień ćwiczenia /albo wcześniej/ dowódcy ćwiczących stron meldują głównemu kierownikowi ćwiczenia swe decyzje a po ich zatwierdzeniu ćwiczące sztaby opracowują wszystkie niezbędne dokumenty i przedstawiają je kierownictwu.

Przeprowadzenie dwustronnego ćwiczenia na mapach i w terenie.

Jako podstawę rozegrania pierwszego etapu przyjmuje się opracowane i przedstawione kierownictwu decyzje stron. Ćwiczenie rozpoczyna się podaniem przez kierownictwo lub kierowników stron czasu operacyjnego, po czym przebiega zazwyczaj w takiej kolejności. Kierownictwo wywołuje jedną ze stron, podaje jej zaistniałą na dany czas operacyjny sytuację, wysłuchuje referatów oficerów przed powzięciem decyzji przez dowódcę, wysłuchuje decyzji, rozkazu lub zarządzenia dowódcy ćwiczącej strony, a jeśli to konieczne również decyzji i zarządzeń innych ćwiczących, żąda sprecyzowania niejasnych zagadnień lub sformułowania decyzji, podaje nowe wprowadzenia i zwalnia daną stronę.

Po udaniu się do ~~s-ego pomieszczenia~~ strona uzgadnia /jeśli to potrzebne/ z kierownikiem lub rozjemcą dane sytuacji, wydaje niezbędne zarządzenia, opracowuje na piśmie powziętą decyzję, organizuje działania bojowe itp. Kierownik strony przeprowadza rozgrywkę poszczególnych zagadnień wynikających z planu przeprowadzenia ćwiczenia i decyzji kierownika ćwiczenia.

Po upływie czasu potrzebnego kierownictwu na opracowanie wprowadzeń wpływających z decyzji pierwszej wywołanej strony, a która ~~mogą być~~ podane stronie drugiej, wywołuje się ~~te ostatnią~~.

Sytuację uzupełniającą i wprowadzenia ~~podaje się~~ drugiej stronie na ten czas operacyjny co i pierwszej.

Po otrzymaniu od ćwiczących drugiej strony decyzji i zarządzeń wpływających z nowej sytuacji kierownictwo zwalnia ćwiczących, którzy wróciwszy na swoje miejsca postępują tak jak ich poprzednicy ze strony pierwszej. Kiedy decyzje stron doprowadzają do wzajemnego stracenia związków, oddziałów lub pododdziałów, Kierownik ćwiczenia znając decyzje i charakter działań stron, przeprowadza wspólną rozgrywkę działań bojowych z tymi uczestnikami ćwiczenia, których związki, oddziały lub pododdziały nawiązały walkę. W tym wypadku celem utrzymania w tajemnicy zamiaru i działań stron, numerację i dyslokację jednostek oznacza się umownie, a wszelką korespondencję prowadzi się przy pomocy oddzielnych dokumentów tajnego dowodzenia znanych tylko danej stronie.

W ciągu każdego etapu główne kierownictwo wywołuje każdą ze stron 1-2 razy celem rozegrania zasadniczych zagadnień. Kończącą rozgrywkę działań bojowych przeprowadza się w obecności obu stron, którym podaje się ogólną sytuację. Sytuacja ta winna umożliwiać ćwiczącym wypracowanie takich decyzji, według których obie strony mogłyby się zorientować o powodzeniu lub niepowodzeniu tej czy innej strony w wypadku gdyby ćwiczenie trwało nadal. Takie rozwiązanie zagadnienia pozwala kierownikowi ćwiczenia doprowadzić

wypadki do ich logicznego końca,

Po każdym wywołaniu stron i zakończeniu etapu ćwiczenia sztab kierownictwa przygotowuje nowe wprowadzenie do następnego wywołania lub etapu.

W zależności od zaistniałej sytuacji kierownictwo winno w toku ćwiczenia wносить odpowiednie poprawki, uzupełnienia, zmiany, skracając lub wydłużając czas operacyjny i ćwiczebny na poszczególne zagadnienia lub etapy.

W niektórych wypadkach trzeba nawet wycofać pewne zagadnienia a wprowadzić nowe, nieprzewidziane w planie. Konieczność wnoszenia poprawek do planu przeprowadzenia ćwiczenia wpływa zasadniczo z takich decyzji ćwiczących, których nie można było przewidzieć.

Jeżeli na ćwiczeniu takie czy inne stanowisko nie jest obsadzone, a w toku ćwiczenia wpływa konieczność rozegrania pewnych zagadnień z daną osobą, dopuszczalne jest okresowe obsadzenie w/w stanowisk tymi oficerami, którzy na swoim stanowisku podczas ćwiczenia są w najmniejszym stopniu zatrudnieni.

W toku ćwiczenia należy śledzić, aby wszyscy uczestnicy byli równomiernie obciążeni pracą. Z tymi uczestnikami, którzy nie brali udziału w rozgrywkach przeprowadzonych przez kierownika ćwiczenia, kierownicy stron lub rozjemcy winni przeprowadzać częściowe rozgrywki poszczególnych zagadnień taktycznych. Dane o sytuacji i inne wprowadzenia należy podawać z taką dokładnością, która oprócz osiągnięcia celów szkoleniowych ćwiczenia, odpowiadałaby rzeczywistości i prawdopodobieństwu. W tym celu kierownictwo z jednej strony winno ściśle przestrzegać określonej dokładności i nie ulegać prośbom ćwiczących, którzy starają się otrzymać sytuację jak najbardziej szczegółową, z drugiej zaś strony - wnikliwie śledzić, aby w odawanej sytuacji nie brakło takich danych, bez których ćwiczący nie są w stanie powziąć prawidłowej decyzji.

~~Zasadniczym zagadnieniem jest...~~

kierownik ćwiczenia, zagadnienia drugorzędne - kierownicy stron i rozjemcy. Jednakże w wypadku gdy przerobienie drobnych epizodów taktycznych pozwala pełniej i dobitniej przerobić zagadnienia szkoleniowe ćwiczenie, celowym jest aby rozgrywkę ich przeprowadzał sam kierownik ćwiczenia. Poważniejsze błędy popełnione przez ćwiczących, wykorzystuje kierownictwo w czasie podawania rezultatów działań jednej strony drugiej stronie, nie należy jednak tego czynić w formie omówienia, lecz podawać jako rezultat działań bojowych związków i oddziałów.

Działania stron należy doprowadzić do jednego i tego samego czasu operacyjnego tzn. rozgrywkę zasadniczych zagadnień taktycznych kończyć dla obu stron w jednakowym czasie operacyjnym. Wszystkie pozostałe metody i formy prowadzenia dwustronnego ćwiczenia na mapach i w terenie są takie same jak przy przeprowadzeniu ćwiczeń grupowych i jednostronnych ćwiczeń na mapach.

Omówienie dwustronnego ćwiczenia na mapach i w terenie.

Omówienie ćwiczenia jest najbardziej począającą jego częścią.

Dobre przygotowanie i przeprowadzenie omówienia ćwiczenia dwustronnego w znacznym stopniu zapewnia osiągnięcie celów szkoleniowych ćwiczenia.

Omówienie ćwiczenia dwustronnego może być przeprowadzone według następującego schematu:

- referat szefa sztabu kierownictwa omawiający cele szkoleniowe ćwiczenia, zamiar ćwiczenia i przebieg rozwoju sytuacji w toku ćwiczenia.

Zasadniczym celem tego referatu jest zapoznanie uczestników ćwiczenia z warunkami sytuacji, w jakich przebiegała działalność ćwiczących po to, aby każdy uczestnik ćwiczenia głęboko uświadomił swoją rolę i miejsce w czasie działań bojowych;

referat głównego kierownika ćwiczenia, w którym omawia się faktyczną stronę przebiegu ćwiczenia i zasadnicze decyzje, daje się ocenę prawidłowych i nieprawidłowych decyzji i działań stron oraz wskazuje się, jak można było zapobiec zaistniałym błędom, co należało zrobić dla ich usunięcia i na zakończenie wnioski odnośnie stopnia osiągnięcia celów szkoleniowych ćwiczenia.

Na omówienie wyznacza się od 2 do 4 godzin, a na przygotowanie omówienia - przynajmniej jeden dzień. Podczas przygotowania omówienia dokonuje się zbioru materiałów, ich studiowanie i ogólnienie. Główny kierunek ćwiczenia może wysłuchiwać odpowiednich referatów swych zastępców, pomocników, szefa sztabu kierownictwa i rozjemców. Niezależnie od tego każdy członek aparatu kierowniczego i rozjemczego może opracować i przedstawić pisemne sprawozdanie o przebiegu ćwiczenia w kontrolowanej przez siebie jednostce. Wszystkie materiały winny być sprawdzone, porównane z innymi, przeanalizowane i zakończone konkretnymi wnioskami.

Na wyższych szczeblach do opracowania materiałów na omówienie może być wyznaczona specjalna komisja, składająca się z doświadczonych i wysokokwalifikowanych oficerów wyższego sztabu.

OPRACOWAŁ:
KATEDRA TAKTYKI W. LOTN.

SPRAWDZIŁ:
SZEF KATEDRY TAKTYKI W. LOTN.

GASPEROWICZ - kpt

/-/ BEJGIER - ppłk.

Wykonano w 100 egz

Egz Nr 1-100 bibl. tajna

wyk. kpt. GASPEROWICZ

Druk. LEWONOWSKA dn. 5.6.6r.

Nr. ks. 2345/RW.

